

Datum

2021-05-10

Lägesrapport om hur det går för programmet – Stödmyndighet Tillväxtverket

Förlängningsåren 2021–2022

Stärkt tillgänglighet till kommersiell service och utveckling av lokala servicelösningar

Tillväxtverkets handlingsplan för 2021 är inlämnad och beslutad av Jordbruksverket. Tilldelad budget för förlängningsåren är:

- Kompetensutveckling 8 000 000 kr
- Samarbete – Pilotprojekt för utveckling 17 000 000 kr
(- ca 1 800 000 kr justering skuld miljöersättning)

Två utlysningar har öppnat:

- Ökad lönsamhet i butik - 23 mars – 23 maj
- Piloter för service i landsbygder 23 mars – löpande tom augusti 2022

Intresset för utlysningarna är stort, men vi ser också en "Coronaeffekt" i efterfrågan. Flera förfrågningar handlar om så kallade "levebrödsprojekt", vilket vi inte kommer att kunna stödja. I skrivande stund har två ansökningar inkommit. Den 28 april genomförde vi en första informationsträff för intresserade sökanden. Innehållet består av tre delar;

1. Utlysningen,
2. Faktorer för framgångsrikt servicearbete,
3. Att ansöka i e-tjänsten.

Kommande informationstillfällen planerar vi genomföra 17 juni och 15 september.

Vi har även planerat in tre beslutsmöten under året, ett i juni, september samt december.

Vår förhoppning är att vi beslutat samtliga 8 miljoner kronor till kompetensutveckling samt minst hälften av projektmedel till samarbete innan årets slut.

Ny satsning för att stärka näringslivet och småföretag kring digitaliseringens möjligheter för ökad affärsnytta

Tillväxtverket har under våren påbörjat en dialog med Näringsdepartementet och Jordbruksverket kring en ny insats – som ska ses som en fortsättning och uppskalning av det tidigare digitaliseringsuppdraget med företag i landsbygderna som målgrupp.

Den nya insatsen föreslås lyfta fram digitaliseringens möjligheter för ökad affärsutveckling i mikro- (0-9 anställda) och småföretag (10-49 anställda) i våra landsbygder. Insatsen kommer den här gången också att vara öppen för företag inom primärproduktion och gröna näringar.

En annan del av uppdraget kommer att handla om samarbetsprojekt kring kunskaps- och kompetenshöjande insatser kring digitaliseringens möjligheter hos t ex företagsfrämjande aktörer inom både privat och offentlig sektor.

Det nya uppdraget på digitalisering föreslås omfatta 55 mnkr och kommer preliminärt att delas in i tre delar;

- Del 1 – informationsinsatser om programmet/projektet, förvaltning, uppföljning och utvärdering m.m. (Ca 4-5 mnkr).
- Del 2 - Samarbetsprojekt i syfte att höja och synliggöra kunskapen om digitaliseringens möjligheter hos exempelvis företagsfrämjande aktörer kopplat till de behov och utmaningar som just mikro- och småföretag i landsbygderna har. T. ex. samverkan mellan två eller flera aktörer; utveckling eller tillämpning av tjänster, verktyg och metoder/modeller för att stötta företagens digitalisering och/eller grön omställning inom en specifik bransch eller region. (Ca 20 mnkr).
- Del 3 – Rådgivnings och coachningsinsatser i enskilda företag i våra landsbygder. Det kan exempelvis inledningsvis handla om grupprådgivning och senare individuell företagsanpassad rådgivning. Företagsutveckling genom digitaliseringsinsatser för ökad effektivitet, automation och grön omställning. Steg 1 handlar om allmänna rådgivningsinsatser som är gratis och som i nästa steg följs upp av coachningsinsatser i enskilda företag som sett en utvecklingspotential i stödet. I steg 2 kommer företagen behöva finansiera en del själva (ca 30%). Det projektet ägs av Tillväxtverket som upphandlar rådgivningsaktörer. (Ca 30 mnkr).

Vi beräknar starta insatsen under hösten 2021 och information kommer löpande att publiceras på Tillväxtverkets webbsidor.

Med anledning av detta kommer Tillväxtverkets handlingsplan för landsbygdsprogrammet 2021, att uppdateras under året.

Tillväxtverkets handlingsplan för landsbygdsprogrammet - Året som gått

Året som gått var det femte och skulle bli det sista genomförandeåret med Tillväxtverkets handlingsplan för Landsbygdsprogrammet. Det skulle bli året då handlingsplanens kvarvarande projektmedel beslutades till insatser som ännu fanns att genomföra enligt plan.

I april 2020 drog emellertid Jordbruksverket in hela Tillväxtverkets budget med kvarvarande projektmedel samt återföringar. Den utlysning som var öppen fick vi då stänga och den planerade utlysningen för april-maj drogs tillbaka i sista stund.

Under året hann vi dock besluta projektmedel till två projekt. Sammantaget i projektportföljen har 42 projekt pågått och 20 av dessa projekt har avslutats. Totalt för perioden 2014 - 2020 beviljade Tillväxtverket projektmedel till 65 insatser för sammanlagt 125 miljoner kronor.

Vi ställde om handlingsplanen för 2020 och i stället för ett genomförande med utlysningar och beslut av kvarvarande budget, satte vi fokus på uppföljning av redan beviljade projekt. Rådande situation med reserestriktioner under coronapandemin gav oss i stället insikt om möjligheten att planera in digitala träffar med samtliga pågående projekt. Mellan april och juni genomförde Tillväxtverket en rad projektmöten, där erfarenheter och lärdomar om att bedriva ett utvecklingsarbete för ökad tillgänglighet till kommersiell service har samlats in från projektledare.

Ett utmanande år att genomföra utvecklingsinsatser inom service i landsbygd

Tillväxtverket upplever att pågående projektägare har haft en utmanande tid under 2020 att genomföra planerade insatser och att de fått ställa in många av sina verksamheter till följd av att de inte kunnat träffas fysiskt. Vi har beslutat många förlängningsbeslut gällande projekttid och ändringar av budget. Flera projekt än planerat kommer att pågå under 2021 och några även under 2022. En större del av budgeterade utgifter går till löner och informationsmaterial, från att ursprungligt vara planerat till att arrangera möten och sammankomster.

Konsekvensen har blivit att de insatser som projektägarna genomför i högre grad handlar om spridning av digital information snarare än i praktiskt samarbete. Det kan på sikt leda till att startsträckan för en faktisk lösning kan bli längre. Men förutsättningarna för att den är bättre grundad finns också, om tiden används till att förankra hos relevanta parter.

Erfarenheter som handläggande stödmyndighet för Landsbygdsprogrammet 2014–2020

Tillväxtverkets handlingsplan för Landsbygdsprogrammet 2014–2020 har syftat till att bidra till ökad tillgänglighet till kommersiell service i landsbygder. Detta genom att finansiera insatser som ska stärka en strategisk styrning på regional nivå, skapa delaktighet och engagemang på kommunal nivå samt ge den lokala nivån möjlighet att initiera och etablera ett behovsbaserat utvecklingsarbete.

Sammantaget kan vi konstatera att de 65 insatser som beviljats medel har alla på ett eller annat sätt bidragit till att flytta fram positionerna avseende samarbeten, faktiska lösningar och framför allt ökad kunskap på en övergripande nivå.

Nedan följer några sammanfattningar och reflektioner kring utfallet till och med 2020.

Utveckling av regional strategisk processledning

Den strategiska processledningen har utvecklats i ett flertal regioner. Det handlar om bättre metoder och ökad kunskap för att skapa delaktighet och engagemang från kommuner med hjälp av bland annat kommunala serviceplaner. Vi konstaterar att det är viktigt med resurser till att stärka processerna i det strategiska arbetet med serviceutveckling på regional nivå. Behovet och nyttan av en övergripande processledning är stor. Det finns ett stort behov av en regional strategi och styrning av utvecklingsarbetet från kommunal och lokal nivå.

I flera av de län som genomgått en regionbildning under programperioden har man kanske inte nått förväntat resultat avseende servicearbetet i sig. Men vi kan konstatera att där det genomförts ett projekt för stärkta regionala processer har det varit avgörande för att servicefrågan har prioriterats högre i den nya organisationen. I de län som inte genomgått en regionbildning på senare år kan vi se att projektet bidragit till en god fart framåt avseende samarbete, strategi och styrning. Exempelvis en ökad samverkan med kommuner och stöd i processledning för kommunernas arbete med serviceplanering. Vi konstaterar dock att arbetet med strategisk serviceutveckling på regional nivå i hög grad är personberoende. Fokus i genomförandet har i hög grad varit externt arbete och ibland med inhyrd personal för uppgiften. Detta leder lätt till att när projektet tar slut så avstannar processen. Om regionerna i högre grad hade prioriterat intern förankring av projektarbetet så hade detta kunnat undvikas.

Visst hade vi hoppats på att samtliga län skulle ha tagit chansen att söka om projektmedel och därmed bättre förutsättningar för ett stärka det regionala servicearbetet. Det är fem regioner som saknas i projektportföljen - Gotland, Uppsala, Jönköping, Halland och Örebro. Vi konstaterar att det är en skillnad i arbetet mellan de regioner som har tagit del av projektmedel och de som inte deltagit. Om det beror på att de som sökt projektmedel redan inledningsvis hade kommit längre i sin process eller inte, det går ej att utskilja.

Pipos-serviceanalys förenklar analysarbetet

Den nationella satsningen på verktyget Pipo-serviceanalys innebär en väsentlig förbättring och förenkling i analysarbetet framåt för regioner, länsstyrelser och kommuner. Verktyget skapar möjlighet att ta fram relevanta och realistiska beslutsunderlag för det framtida arbetet. Det kommer att underlätta processen för strategi och styrning av insatser för att stärka tillgänglighet till kommersiell service.

Förhoppningen var att fler reella servicelösningar skulle skapas

Efter fem år av genomförande kan vi presentera initiativ till lösningar inom samtliga inriktningar i handlingsplanen. Till viss del har pilotprojekten utvecklats och testat lösningar för exempelvis servicepunkter och pakethantering. Men större delen av finansieringen har gått till att utveckla arbetsätt och metoder för serviceutveckling.

Kanske hade vi hoppats på att kunna presentera flera reella lösningar efter år 2020. Men arbetet fram till en lösning är i många fall längre än man tror. Det faktum att delåtgärden *16.2 Pilotprojekt för utveckling* inte tillåter investeringar i den utsträckning som skulle önskas, kan vara en orsak till detta. Dessutom är investeringsfrågan och ägarskapet en utmaning när det handlar om serviceutveckling. Projekten ägs och drivs ofta av föreningar eller det offentliga, men för en servicelösning är det kanske inte optimalt. Framför allt inte om det ska inrymmas i en kommersiell verksamhet. Projektmedel till lokala servicelösningar är och förblir därför ett "runtomkring arbete" och som vi skrivit om i tidigare åiterrapporteringar - *För att nå god tillgänglighet till kommersiell service krävs reella investeringsstöd och direkta stöd till den kommersiell servicen.*

Syftet med handlingsplanen har varit att tillföra finansiering som verktyg till det lokalt behovsdrivna engagemanget. Det har blivit tydligt att där behovet inte styrts ansökan om projektmedel, där har genomförandet haft utmaningar i både förankring, samverkan och att skapa långsiktiga resultat. Vi kan även konstatera att vissa finansierade insatser blivit till lokala öar. Det krävs en stark förankring lokalt, privat och kommunalt för att insatserna ska integreras och bli långsiktiga. Det behöver därför också ställas högre krav på den övriga offentliga medverkan i kommande projekt. Inte enbart i pengar utan i engagemang och delaktighet.

En utmaning att nå kommunerna

Även om vi uttryckligen skriver i handlingsplanen att kommunens delaktighet och engagemang är avgörande i strävan efter långsiktiga servicelösningar, har det inte varit helt enkelt att utforma utlysningar som specifikt når kommuner. Planen var att utlysa medel för utformning av serviceplaner som en del i och som stimulans i utveckling av flernivåsamverkan. Men att komma fram till hur en utlysning riktad till kommuner ska utformas för att få störst nytta är svårt, då det rymmer flera komplicerande aspekter. Vi vill ju inte riskera att "projektifiera" verksamhet som sedan ska fungera i kommunernas vardag.

Det har även varit en utmaning att nå kommunerna i våra utlysningar av projektmedel. De ansökningar som kommit in från kommuner har varierat i omfattning och inriktning. De kommuner som ansökt om projektmedel har i de allra flesta fall ansökt för utveckling av en servicelösning alternativt servicepunkt inhysta i dagligvarubutik eller annan lokal. En utmaning har varit vilken roll kommunen egentligen ska ha och ta i denna typ av satsning, och framför allt efter projektets slut.

Behoven bredare är vad som ryms inom handlingsplanen

Som vi framfört i tidigare återrapporteringar, har behoven i ansökningar varit bredare än vad handlingsplanen tillåter, både till typen av utgifter och projektets inriktning. I projekt för utveckling av lokala servicelösningar har det funnits behov av att ta in så väl offentlig service som företagsarrangemang, bostadsfrågor och inflyttning med mera. Det har också funnits behov av investeringar utöver vad som kan beviljas i åtgärd 16.2. Det har därför blivit en övervikt av metoder, arbetssätt, kunskap, samarbeten, information men det har inte skapats så många fysiska servicelösningar som förväntat.

Det har inte heller varit enkelt att från nationell nivå möta den lokala nivån utifrån deras förutsättningar. Det är svårt att stötta lokala initiativ i deras unika miljö utifrån ett nationellt perspektiv och samtidigt ha en bild över hur det kan landa i ett regionalt sammanhang. Här har vi dock haft stor nytta av vårt väletablerade regionala nätverk för avstämningar av projekttinhåll.

Uppskattade insatser för kompetensutveckling

Insatser för kompetensutveckling har varit mycket uppskattade och välbehövliga. Behovet av kunskap på en mer grundläggande nivå visade sig vara större än förväntat. En av utbildningsleverantörerna uppger att utbildningen till och med fick planeras om utifrån detta. Men även om behovet av utbildning var större än uppskattat, blev deltagandet i utbildningsinsatserna ändå lägre än planerat. Detta är ytterligare ett bevis på hur sårbar strukturen är. Målgruppen, det vill säga handlarna, har inte möjlighet att avsätta tid för en utbildning som de så väl behöver. En utbildning som kan vara avgörande för deras möjlighet att upprätthålla verksamheten och därmed säkerställa tillgänglighet till kommersiell service framåt.

Låg efterfrågan av medel till informationsinsatser

Efterfrågan av medel till informationsinsatser har kraftigt understigit vår initiala uppskattning. Ytterst få har ansökt och genomfört en insats för spridning av goda exempel på servicelösningar. Detta trots att finansieringen från Landsbygdsprogrammet varit 100 procent. Vår analys av orsaken till detta landar i att, trots en 100 procentig finansiering, saknas incitament till att förpacka och sprida en fungerande lösning eller arbetssätt, när den egna lösningen väl är på plats. Det finns heller inte tid eller resurser till att planera satsningen eller ens till att ansöka om medel.

Tillväxtverkets handlingsplan för Landsbygdsprogrammet 2014–2020 har bidragit till ökad kunskap

Tillväxtverkets handlingsplan för service i Landsbygdsprogrammet har haft betydelse för arbetet med frågor om kommersiell service i landsbygder. Den har bidragit med incitament och verktyg för att arbeta med frågan.

Sammantaget har den också bidragit med mycket värdefull kunskap.

- Kunskap om servicebehov i olika och varierande förhållanden.
- Kunskap om nya möjligheter och förutsättningar att tillgodose servicebehov i olika och varierande förhållanden.
- Kunskap om samband och påverkansfaktorer så väl interna som externa.
- Kunskap om framgångsfaktorer och hinder i arbetet för en stärkt servicestruktur.

Det är kunskap som vi nu tar med oss in i de två förlängningsåren av Landsbygdsprogrammet för 2021–2022 och i det fortsatta arbetet med regionala serviceprogram.

Programövergripande medverkan 2020

Tillväxtverket har i rollen som stödmyndighet deltagit i möten med Övervakningskommittén vid tre tillfällen april, augusti och november. Mötena har i huvudsak fokuserat på programändring 6 och 7. Programändring 6 avser indragen budget för projekt och företagsstöd och programändring 7 avser förlängning av programmet 2021–2022.

Tillväxtverket har också medverkat i arbetsgrupp för framtagandet av åtgärdstexter till den strategiska planen för CAP 2023–2027. Både avseende investeringsstöd samt projektmedel till service.

Östersund 2021-05- 10

Sandra Droguett Biörklund

Camilla Jägerhem